

Prirodna i natprirodna objava

Opaska uredništva: Dne 15. studenoga o. g. slavit će se po svem katoličkom svijetu prviput blagdan sv. Alberta Velikoga, što ga je Crkva nedavno proglasila »crkvenim Učiteljem«. Stoga nam je drago, da možemo za tu zgodu donijeti elogij, koji je držao u čast svojega brata po redu o. Sertillanges O. P. lanjske godine u Bruxellesu. A donosimo ga to radije, što se u njemu s poznatom piščevom duhovitošću i dubljinom obrađuje vazda aktualno pitanje o »znanju i vjerovanju«.

GLEDAJUĆI naslov ove studije: Prirodna i natprirodna objava, mogao bi tkogod pomisliti, da sa strane Božje ima više vrsta objava, više vrsta čina.

Očito je, da nije tako.

Čin je Božji jedan, a ponajglavniji razlog je u tome, što čin Božji jest sam Bog.

No gleda li se na njegove učinke, onda se ovome činu pridaju različna svojstva.

Čin se Božji zove prirodnim, kad rada stvorenje, koje ostaje samo u sebi, a nema odnosa prema intimnosti Božjoj, koje ne zna ovih intimnosti; dok je natprirodan čin, kad svoje korijenje uronjuje u intimni Božji život i tu nalazi svoju hranu (objekte).

Kad se radi o misli, kaošto to biva, kada je govor o objavi, onda Božja saopćenja imaju ovaj dvostruki oblik.

Bog se objavljuje u svakoj misli, pa bila ona koja mu drago; jer, odakle bi mogao doći ovaj učinak, ako ne iz prvoga i općega vrela, pa bilo to makar ne znam po kojim kanalima.

Svaka istina dolazi od Boga. Svaka spekulativna ili umjetnička misao (ideja) jest proistjecanje iz Boga. Svaki misaoni rad čini, da živimo u vječnosti. Stoga se može iz istine dokazati, da ima Bog, kaošto se može iz reda ili dinamizma svijeta dokazati, da jest Bog. Naš se razum uzalud napinje — u sebi i izvan sebe ne može otkriti ništa drugo doli otsjeva (refleksa). Prvobitno Svijetlo isto je sa početnim (prvobitnim) Bićem, gdje sve ima život i oblik, prije negoli ga dobije u sebi samome.

Naše misli (ideje) dolaze iz iskustva; one dolaze dakle odozdo. Ali već iz samog toga, što dolaze odozdo, one dolaze odozgor, kaošto sunčeva slika u moru konačno dolazi od sunca, iako dolazi iz mora.

Naše su misli idealni otsjev (refleks), kaošto su bića stvarni (realni) otsjev (refleks) jednog apsolutnog Bića, što je ujedno idealno i realno. Stoga je rekao sv. Augustin, da su sve stvari bile dvaput stvorene: jedamput u sebi samima, a drugiput u mislima (pametima).

Pazite na to ženijalno približenje ideje naravne objave i ideje stvorenja. U naše doba isto približenje izrekao je Lachelier u ovoj veličanstvenoj formuli: »ideja nastaje iz ništa kao svijet.« Ove riječi »kao svijet« dozivaju nam u pamet polaznu točku, koju možemo smatrati ponovljenjem svemira zato, što se u njemu razvila misao i rasvijetlila ga.

Ne možemo bez zanosa pomisliti na ovaj odlučni čas, i možemo s punim pravom reći, na ovaj sveti čas, kada je najednoć u svijetu zasinula misao, pošto se prije polako razvijalo tisuće i tisuće svemirskih života, pošto se vegetativni život razvio, i pošto se životinjski život malo pomalo dizao do savršenijih oblika.

To je bio *Fiat lux* duha, što ga je tada izrekao; tada se zbililo pravo stvaranje; ta zar da svemir uopće i jest, ako nije uhvaćen u misao, ako nije sebe svijestan, ako nema svjedoka? Ako je svemir ništa za sebe, ništa za drugoga, onda je, kako se čini, uopće ništa.

Svijet se mišlju, koja ga poima i njegovu istinu izriče, rasvijetljuje; on postaje samom sebi proziran; Bog mu daje dvojnika, u kojemu gleda sama sebe. To je velik čin. I ovo ja nazivani naravnom objavom.

Albert Veliki bio je njome tako zanesen, da je njegov golemi rad našao u njoj — tako se barem čini — svoju glavnu radionicu. On je bio istraživač prirodnih tajna, prislušivač glasa Božjega, što odjekuje od stvari u mnogostrukoj jeci.

Njegova je slava prije svega od toga nastala. U njemu je potomstvo htjelo gledati proroka prirode i čarobnjaka (mudraca), dok nije Crkva dubljim pogledom našla i nama predložila u njemu nešto drugo.

Što li je to našla?

Učitelja, i Svetog Učitelja.

Svetog Učitelja, to će reći junaka vjere, a vjera se ne tiče naravne objave.

Prirodnom objavom se bave nauke (znanosti), bavi filozofija, uzevši te riječi u uzvišenome ali sa svim tim u profanom njihovu značenju.

Odsada će za nas Albert Veliki, premda će ostati sve ono, što jest: filozof, učenjak, koga je Crkva posvetila za Učitelja vjere, za odličnog teologa i stavila ga za uzor, biti vrlo zanimljiv tip čovjeka: on je simbol (znak) onoga sjedinjenja između nauke i vjere, između naravne i vrhunaravne objave, za koje mi uvijek držimo da je posve opravdano.

Zašto opravdano?

Jer natprirodna objava samo je prirodnom objavom, malko dalje nastavljenom, a ne vidi se, odakle bi moglo doći protivurječje između više i manje, kad im je postanak uvijek isti.

Pazite dobro! Kada rekoh, da je natprirodna objava samo produljena i produbljena prirodna objava, to bi se moglo zlorazumjeti. Zlo bi se to shvatilo, ako bi se svrhunaravno držalo pro-

PRIRODNA NATPRIRODNA OBJAVA

duženjem naravnoga u istoj ravnini. Iako se ne događa na istome području, ipak se nadovezuje na nj, kaošto se misao nadovezuje na osjećanje, iako su posve različni, kaošto se osjećanje nadovezuje na vegetativni život, a ovaj opet na fizičko-kemijske procese, premda su sve ove činjenice iz različitih redova.

»Narav ne pravi skokova« kaže latinska poslovice. *Natura non facit saltus*. Ali to je ne smeta, da stvara novih stvari. Kada odbijajući sve više i više uglove četverokuta želim napraviti kružnicu, klonim se skokova, ali tomu se ne mogu ukloniti, da kružnica ne bude posve različna nesamo od četverokuta nego i od svakoga narednog mnogokuta, što ga crtam.

Tako je u našem slučaju.

Natprirodno je nešto posve transcendentno. To je intimni Bog, i svaka stvar jest intimna ili nije. Ali do ove Božje intimnosti dolazimo po vjeri i po ljubavi, dolazimo kretnjom, koja samo kruni prirodu, koja samo, d[^] tako kažem, dovršuje ono, što sami započinjemo, — ili da bolje reknemo, što Bog počinje u nama, kad mislimo, kad po prirodi ljubimo stvari ovoga svijeta i povrh svega Božje stvari.

Misao je stvaranje, rekosmo čas prije; njezin je postanak 11 Bogu: ako se na to gleda, što je stalo do toga, da li se ona odnosi na ono, što se u Bogu događa ili što se vani događa, da li se odnosi na Božje tajne ili na zagonetnu prirodu. U ovome pogledu nema nikakve razlike. Ima doduše jedna druga i to vrlo važna razlika, ali ona nije temeljna. Nema tu različita temelja, nego nam baš istovetnost temelja, postanka i zajedničke svrhe neminovno nalaže, da ih izmirimo.

Ako je naime natprirodno u nama Božje stvorenje, a prirodno istotako Božje stvorenje; i ako opet u drugu ruku to dvoje stoji u istom pravcu tako, da je jedno produljenje drugoga; ako naime prirodno pristupa Bogu, što se objavio izvana, u svom svemiru, a natprirodno to samo nastavlja u Bogu, što se iznutra objavio po svojoj Riječi i po svojem Duhu, onda se jedno drugome ne može protiviti.

Smiješno bi bilo reći, da se misao protivi osjećanju, budući da se na nj nastavlja i budući da je obadvoje očitovanje života. Isto je tako smiješno reći, da se natprirodno protivi prirodnome, budući da je ono na istoj uzlaznoj crti, i da je obadvoje Božje očitovanje.

Ipak sam rekao, da ima vrlo znatna razlika između prirodnog i natprirodnog nesamo u njihovu bitku nego i u samom postanku.

Obadvoje dolazi od Boga, ali ne na isti način. Natprirodni čin potječe neposredno od Boga, a naravni čin posredno. I to ima golemih posljedica.

Još se jednom vratimo onom pojmu stvorenja, što smo ga malo prije spomenuli.

Kada upitamo dijete, što uči katekizam: Ko te je stvorio i postavio u ovaj svijet? Ono će posve bezazleno (naivno) odgovoriti: Bog me je stvorio i metnuo u ovaj svijet.

Što to znači?

U djetetovoj misli možda je to pogreška. Svakako je pogreška, kao što se to često nekim našim mališima ludo govori, da su posve s neba, i da ih je donijela roda. Ali, ako je dijete dobro počeno, reći će: Bog me je stvorio i metnuo na svijet po mom ocu i po mojoj majci, što se tiče mojega tijela, a što se tiče moje duše, ona je njegov vlastiti, izravni neposredni dah kao i onda, kad se prvi čovjek pojavio na zemlji.

Ako bismo ga nadalje upitali: Odakle dolaze tvoje misli, on bi prema tome morao odgovoriti na isti dvostruki način: moje prirodne misli dolaze od Boga preko mog duha, koji ih proizvodi ili preko duha mojih učitelja, koji ih je mislio; ali moje kršćanske misli dolaze izravno od Boga, jer ih ni moj duh ni duh mojih učitelja ne bi mogao proizvesti: one su natprirodne.

Iz toga slijedi, da, kao što je duša uvijek lijepa, dok je mi sami ne pokvarimo, isto je tako i vrhunaravna objava istinita, dok je onaku primamo, kakvu je Bog dao, i dok joj ne primiješamo — kako se događa — svojih istraživanja, zabluda i zamjena.

Ali i obratno: kao što je tijelo često od porođenja izobličeno, nesavršeno, često nakazno, jer se između Boga, prvog uzroka, i ljudskog učinka uplelo mnogo posrednih uzroka; tako i naše lične misli mogu biti krive, — često su i prave nakaze —, jer se između Boga, uzroka onoga, što sam nazvao prirodnom objavom i samih misli, moglo uplesti mnogo uzroka zabludama: duševna slabost u pojedinaca, predrasude u okolini, kriva naučavanja, i t. đ... i t. d. Pogreška niče i silno se množi, premda je istina sama po sebi božanska. Ali zaklad natprirodne objave jest čist, jer je taj zaklad u ljudske ruke predala ruka samoga Boga.

Moglo bi se prigovoriti, da i ovdje ima isto tako posrednika: naši vjerski učitelji, Crkva, Krist. Ali s našeg gledišta, odakle stvar promatramo, to zapravo nijesu posrednici. Njihovo posredovanje jednostavno znači, da je objava, što je dobio ljudski rod, kolektivna objava, da je to objava, koja dolazi k nama u zajednici; to jest onakovima, kakovi jesmo: socijalna bića, te tako ona mora dospjeti do pojedinca, da reknem, u slapovima, počevši od vrhunca.

Vrhunac je Isus Krist; pojedini slapovi jesu duhovne vlasti.

Ali to ne smeta, da kršćanska objava ne bi bila neposredno božanskoga postanka, jer je crkvene vlasti, a ni Krist ne prerađuju nego je samo predaju.

»Što sam čuo od svog Oca,« reče Isus, »to vam kažem,« a svojim učenicima, kazujući im njihovu zadaću (poslanje): »Idite i naučavajte sve narode... učeći ih sve, što sam vam naredio.«

Tako uređena (organizirana) predaja, ako je vjerna, — a Isus nam jamči, da će to biti —, ne mijenja nimalo istine i ne može je iskrenuti u pogrešku. To je bitno božanska istina, to ostaje božanska t. j. neprevarljiva istina.

Ali se drukčije događa, kad je tako zvana istina naše djelo.

Kad bi nam naši roditelji samo posredovali tijelo, koje bi gdje mu drago bilo našli, ono bi uvijek bilo savršeno: ne da se zamisliti, kako bi Bog mogao napraviti nakazu svojim rukama. Svaka je nakaznost, svaka grba i kvrga na leđima ili na glavi, »slučajna«. Tako je i s ljudskom pogreškom. Ali Božje djelo ne pozna je slučaja, a još manje mušica. To želimo izreći ovim odgovorom katekizma: »Vjerujem . . . , jer je Bog sama istina, koja se ne može prevariti, i koja nas ne može prevariti.«

* * *

Mi dakako odmah naslućujemo, da ova posve jednostavna tumačenja nose praktičnih posljedica, koje bi bile isto tako jednostavne, kada ne bi nekima do toga bilo stalo, da ih zamrse.

Bez prestanka nam dosađuju i ponavljaju vjerske zahtjeve. Od toga su sablazan načinili. Pa i ima slabo prosvjetljenih katolika, koji nas uvjeravaju o sablazni, zbilja je stvarajući, a preziru djelo razuma, indirektnu objavu Božju, da bi bolje proslavili — tako oni misle — njegovu neposrednu objavu.

To nije ništa novo.

U doba Alberta Velikogs bili su poznati, i veliki Učitelj postao bi tako nestrpljiv, da bi si katkada dopustio i oštrih riječi, te je pače živina a »bruta animalia« nazvao ove prezirače razuma, koji, kako bi on rekao, »grče, što ne razumiju«

Međutim nije to teško podijeliti. Dosta je svakoj stvari dopustiti, da bude što jest: razum ima svoju vrijednost, koja može pogriješiti, vjera ima svoju savršenu izvjesnost; a budući da obadvoje od Boga različno proistječe, ima obadvoje u ovom zajedničkom postanku od Boga apsolutnu sigurnost, da se međusobno slažu ali uz uvjet, da razum dobro vrši svoj posao, i vjersko naučavanje da je vjerno.

Svi sudari nastaju odatle, što ovaj ili onaj nešto prikazuje kao vjersku istinu, što vjeri ne pripada, a drugi opet prikazuje dokazanim, prikazuje kao tekovinu nauke, što nije naučna istina.

S tim se često susrećemo, i valja priznati, da su cijeli naraštaji podlegli ovim sukobima, koji toliko štete nanose i vjerskome životu a i samoj nauci.

Ništa ne napreduje, bila to vjera, nauka ili što mu dračo, osim u svojim granicama, na svom tlu, po svojem zakonu, i ako se služi svojim vlastitim metodama napretka.

Učenjak, koji si od svoje nauke pravi lažnu teologiju ili uopće nijeće teologiju, iskrivljuje svoju nauku, i treba mu pokazati, da se zlo poslužio svojim načelima, bilo da je krivo zaključio bilo da je prešao na drugo područje, gdje ona više ne vrijedi.

Isto tako teolog, koji se miješa u područje ljudskog znanja, ikoji u nevjere primjenjuje objavljena načela pozivajući se na Boga u stvarima, što ih Bog prepustio ljudskom raspravljanju, takav teolog zlo radi, pobrkava sve, te izazivlje sukobe ondje, gdje bi sloga tako potrebna ili tako plodna bila.

Svi smo mi skloni na to, da najslabije lično svijetlo primimo za jasni i puni dan, a onda iza toga razmišljamo, kako bismo drugoga primorali da se ravna i vlada po našoj glavi.

Ima oholost znanja, a ima i oholost vjere, ili barem umišljeno (svojevoljno) uvjerenje, što se u ovom slučaju kiti lijepim imenom vjere. Ima samovoljnosti (autokracije) i tvrdoglavosti kod svijeta, To ne olakšava mira.

Kako može vladati mir, kad svatko vuče na svoju stranu, bilo to u ime razuma, koji nije tome kriv, bilo u ime Boga, čiji ugled bez straha izlažemo pogibelji zbog našeg ugleda.

Danas je potrebna velika razboritost, kada su misli u izvanrednom vrenju i previranju, kada se obnavljaju sve svjetovne (profane) nauke a u neku ruku i sama teologija, koja se ne smije pomiješati s objavom.

Ja sam u svojoj mladosti vidio tog i tog katoličkog istraživača, gdje umire od jeda, — uzimam te riječi doslovce — od progonstva, što ga je izazvala neupućena i nasilna revnost. Ali još češće vidimo, gledamo svaki dan, gdje duše umiru otrovane krivim znanjem, što im se daje kao kruh života.

To su nesreće za ljude. Promatramo li stvari, kakve su same li sebi, onda se mora reći, da su nauka i vjera, prirodna i natprirodna objava na dnu samo jedna stvar: vođenje duše k istini. Treba ih dakle jednako dočekati i primiti, iako je njihova narav i vrijednost za ljudski život različna.

Nemamo previše svijetla, dok smo ovdje dolje (ovdje na zemlji).

Oni, koji govore u ime razuma i koji bi, kako se čini, u velikim nejasnoćama i protivurječjima morali priznati njegovu slabost, imaju toliko razloga, da štiju vjeru ili bolje, da je pozovu u pomoć!

A oni, koji vjeruju i koji su sigurni u glavnim stvarima, zar ne bi morali biti slobodna i široka srca i duha pred mučnim i dragocjenim radom nauke?

Albert Veliki u tome nam je veličanstven primjer. Može se za njega reći da se nauči tako predao, kao da se odrekao vjere, a vjeri opet, kao da je bila njegova jedina nauka.

Tako treba činiti.

Ja bih se usudio reći, da se nitko ne bi smio osjećati slobodnijim od svih zapreka negoli katolički učenjak; nikome se više negoli njemu ne dolikuje pokazati širokogrudnim, ja ću pače reći, smionim. On zna, da je u području vjere i nauke kod Boga: *zašto* da mu ne bude dobro? Ne boji se ovdje više nevjere negoli ondje.

Mi ne vjerujemo manje onda, kad ponizno vjerujemo u razum,

što nam ga je Bog dao, nego kada razborito pristajemo uz objavu, koju nam je saopćio. Tome je uzrok i ovdje i ondje njegova Riječ, što rasvjetljuje jednim ili drugim svijetlom svakoga čovjeka, koji dolazi na ovaj svijet.

Ništa nam nije protivno, sve je prijateljsko, što je stvorio naš Otac, Mi smo kod svoje kuće, mi smo u Njegovoj kući. Prirodni zakoni izriču istotako Njegovu volju kao i evandeoski zakoni.

Dolikuje dakle slušati jedne i druge, i kad nam se čine protivnima, treba ih najprije izbližega pogledati; a onda, ako se čini, da sukob i dalje postoji — ima naime sada takvih slučajeva, kao n. pr. u onome, što se odnosi na ljudski postanak —, e onda nam se treba ponizno strpjeti, očekujući izmirenje bilo od potpunijeg znanja bilo od bolje shvaćene vjere.

Ali što se tiče one slobode, koju si neki svojataju, i koja je u tome, da onako na sreću naprijed idu bez vodiča, izvrgavajući se pogibli da u neznanju zbog predrasuda zanemare znakove, što ih je Providnost mogla metnuti na naše puteve, koji su zaprekama i jamama kao zasijani, onda je takva sloboda ludost. Mi ne smijemo misliti, da smo iznad svega i da imamo pravo u svakoj prilici, da nikoga ne slušamo doli same sebe.

»Rođeni smo u kraljevstvu,« piše Seneka, »In regno nati sumus.« Ova divna riječ da se primijeniti i na naše misli i na naša djela.

Duh nije neovisan, on je slobodan, a to nije ista stvar.

Sloboda je otvoreni put pred bićem, sklonim, da izvrši svoj zakon. Neovisnost bi značila nenazočnost zakona, a to bi bilo za stvoreni duh bezdan ništavila.

Mi se moramo pokoravati istini: takav je zakon razuma.

Bila istina ovdje ili ondje; nalazila se ona u objavi ili u nauci, to je jedan te isti slučaj.

Kada dakle slijedimo svoj zakon, onda ne snosimo nasilja, jer nasilje znači zapreku onome, što je htjelo slijediti svoj zakon. Vodu silimo, kad joj smetamo teći, kad je nagonimo, da se uspne uzbrdo. Istotako bismo svoj duh silili, kad bismo ga udaljivali od istine, kuda ga nosa njegova prirodna sklonost.

Dovesti duh istini znači predati ga njegovu zakonu i dosljedno osloboditi ga od nasilja. To čini vjera sa svoje strane i dobrim drži, da razum, da znanje isto tako čini.

U obadva slučaja mi raskidamo lance; u obadva slučaja iskazujemo čast Bogu i podvrgavajući se Njegovu kraljevstvu, koje je najviši zakon za sve, što jest, mi idemo k oslobođenju.

Zato Seneka završuje svoju rečenicu ovom riječju, za koju bi se moglo činiti da ju je pozajmio u sv. Pavla: »In regno nati sumus; parere Deo libertas est.« »Rođeni smo u kraljevstvu; pokoravati se Bogu jest sloboda.«

A. D. Sertillanges, O. P.
član Instituta.